

**Vabariigi Valitsuse määruse
„Vabariigi Valitsuse 20. detsembri 2013. a määruse nr 184
„Peipsiveere looduskaitseala kaitse-eeskiri” muutmise” eelnõu**

SELETUSKIRI

1. Sissejuhatus

Looduskaitseseaduse § 10 lõike 1 alusel on Vabariigi Valitsusel õigus võtta ala kaitse alla, kehtestada ala kaitsekord ja vajaduse korral kaitsekorda muuta. Eelnõukohase määrusega muudetakse Peipsiveere looduskaitseala (edaspidi *kaitseala*) kaitsekorda.

Kaitseala asub Tartu maakonnas Kastre vallas Ahunapalu, Kastre, Kõnnu, Lääniste, Terikeste ja Võõpste külas, Luunja vallas Kavastu ja Pajukurmu külas, Peipsiääre vallas Kargaja, Praaga, Rehemetsa ja Tähemaa külas, Tartu vallas Piiri, Saare ja Tooni külas ning Põlva maakonnas, Räpina vallas Meerapalu, Parapalu ja Pedaspää külas.

Senise kaitse-eeskirja muutmise toimub kooskõlas looduskaitseseaduse § 13 lõikega 1. Muutmise eesmärk on avaliku korra kaitsmiseks ning piirihalduse ja kodakondsus- ja migratsioonivaldkonna korraldamiseks vajaliku taristu ehitamise võimaldamist Piirisaare sihtkaitsevööndis ning Emajõe suudmeala ja Piirisaare piiranguvööndis. Taristu rajamine toetab Eesti riigi julgeoleku tagamist. Taristu rajamine ilma looduskaitseala läbimata ei ole võimalik. Kaitsealal ei ole võimalik kehtiva kaitsekorra alusel taristu rajamist lubada.

Määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti looduskaitse planeerimise osakonna spetsialist Maarja Annuk (tel 5394 3549, e-post maarja.annuk@keskkonnaamet.ee), eelnõu kaitsekorra otstarbekust on kontrollinud Keskkonnaameti kaitse planeerimise büroo juhtivspetsialist Nele Saluveer (tel 5693 9110, e post nele.saluveer@keskkonnaamet.ee). Eelnõu õigusekspertiisi on teinud Keskkonnaameti õigusosakonna jurist Jekaterina Masalska (tel 5198 7564, e-post jekaterina.masalska@keskkonnaamet.ee), Keskkonnaministeeriumi kontaktisik eelnõu ministeeriumitevahelisel kooskõlastamisel ja kinnitamisel on Marika Erikson (tel 626 2880, e-post marika.erikson@envir.ee), keeleliselt on toimetanud Siiri Soidro (tel 640 9308, e-post siiri.soidro@tlu.ee).

2. Eelnõu sisu ja muudatuste põhjendused

Määruse § 1 punktiga 1 ajakohastatakse kaitseala asukohta. Pärast 2017. aasta haldusreformi ei ole enam Meeksi, Mäksa, Piirisaare, Vara ja Võnnu valda.

Osa Meeksi vallast liideti Räpina vallaga (osaliselt ka uue Kastre vallaga), Mäksa, Võnnu ja suurema osa Meeksi valla põhjal moodustati Kastre vald, Piirisaare vald liideti Tartu vallaga ning Vara vald liideti Peipsiääre vallaga. Peipsiveere looduskaitsealale jääv Aruaia küla osa (osaliselt ka väljaspoole looduskaitseala jääv osa) liideti Võõpste küllaga. Osa Lääniste külast liideti Terikeste küllaga. Osa Kõnnu külast liideti Lääniste küllaga, osa Ahunapalu küllaga ja kuid üle poole jäi endiselt Kõnnu küllaks ning üks osa Meerapalu küllast moodustas iseseisva Pedaspää küla.

Määruse § 1 punktiga 2 viiakse kaitse-eeskiri kooskõlla looduskaitseseaduse § 30 lõikega 2,

kus seoses looduskaitseseaduse ja kinnistusraamatuseaduse muutmise seaduse jõustumisega 01.01.2024 jäeti välja nõue küsida riikliku seire või kaitseala valitseja tellitud teadustöökaitsealadel liikumiskiiranguga alal liikumiseks eraldi luba. Loa taotlemine on ülearune aja- ja ressursikulu olukordades, kus selle väljaandmine on enesestmõistetav.

Määruse § 1 punktiga 3 viiakse kaitse-eeskiri kooskõlla looduskaitseseaduse § 14 lõike 1 punktiga 6, kus seoses ehitusseadustiku jõustumisega 01.07.2015 ei kasutata enam väikeehitise mõistet.

Määruse § 1 punktiga 4 viiakse kaitse-eeskiri kooskõlla looduskaitseseaduse § 14 lõike 1 punktiga 9, mis keelab kaitstava loodusobjekti valitseja nõusolekuta rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda vee erikasutusluba, ehitusluba ega esitada ehitusteatist.

Määruse § 1 punkt 5 sõnastatakse ümber nii, et Piirisaare sihtkaitsevööndis oleks võimalik ehitiste püstitamine ka riigikaitse tarbeks. Politsei- ja piirivalveamet on küsinud Keskkonnaametilt arvamust andmesidekaabli Peipsi ja Lämmijärve paigaldamise kohta. Planeeritava andmesidekaabli trass läbib Piirisaare sihtkaitsevööndit ning Emajõe suudmeala ja Piirisaare piiranguvööndit. Andmesidetrassi ei ole võimalik paigaldada ilma looduskaitseala läbimata. Kuna andmesidetrass on vajalik avaliku korra kaitsmiseks ning piirihalduse ja kodakondsus- ja migratsioonivaldkonna korraldamiseks, toetades omakorda Eesti riigi julgeolekut, on selle paigaldamine riikliku tähtsusega. Kehtiva sõnastuse järgi on Piirisaare sihtkaitsevööndis ehitiste püstitamine lubatud üksnes kaitseala tarbeks. Uue sõnastusega „Sihtkaitsevööndis on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud tee, tehnovõrgurajatise või tootmisotstarbeta ehitise püstitamine kaitsealal paikneva kinnistu või kaitseala tarbeks, välja arvatud ujuvehitised veekogudel, mis on lubatud vaid kaitseala tarbeks ja Piirisaare sihtkaitsevööndis, kus ehitiste püstitamine on lubatud vaid kaitseala või riigikaitse tarbeks” luuakse võimalus andmesidekaabli Piirisaare sihtkaitsevööndisse paigaldamise kaalumiseks. Võimalused sidekaabli ja teiste sarnaste ehitiste paigaldamiseks nii, et sellega ei kahjustata kaitseala kaitse-eesmärke, on Piirisaare sihtkaitsevööndis olemas.

Määruse § 1 punktiga 6 täiendatakse piiranguvööndite nimekirja, kus kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud tootmisotstarbeta ehitise ja ajutise ehitiste püstitamine, Emajõe suudmeala piiranguvööndiga. Emajõe suudmeala piiranguvööndis tootmisotstarbeta ehitiste püstitamise lubamisega on võimalik lubada eelmises lõigus mainitud andmesidekaablit ja teisi sarnaseid ehitisi, mis on üleriigilise tähtsusega, vajalikud Piirisaarel asuvatel katastriüksuste (mis ei jää kaitseala territooriumile) sihtotstarbeliseks kasutamiseks või mis on vajalikud kaitseala tarbeks. Kaalutusotsuse tegemisel tuleb arvestada kaitseala kaitse-eesmärke ning valida asukoht ja tehnoloogia, mis ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärke.

3. Menetluse kirjeldus

Kaitseala kaitse-eeskirja avalik väljapanek toimus 18. augustist 8. septembrini 2025. a Keskkonnaameti kodulehel ning eraldi kokkuleppel oli määruse eelnõu ja seletuskirjaga võimalik tutvuda ka Keskkonnaameti Tartu kontoris, Kastre, Luunja, Peipsiääre, Räpina ja Tartu Vallavalitsuses. Teade kaitse-eeskirja avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu kohta ilmus 13. augustil 2025. a üleriigilise levikuga ajalehes Õhtuleht ja 13. augustil 2025. a kohalikus ajalehes Tartu Postimees ning 14. augustil 2025. a kohalikus ajalehes Lõunaleht. Väljaandes Ametlikud Teadaanded ilmus kaitse-eeskirja eelnõu avalikustamise teade 12. augustil 2025. a.

Looduskaitseseaduse §-s 9 sätestatud kaitse alla võtmise menetluse käigus saadeti Kastre, Luunja, Peipsiääre, Räpina ja Tartu Vallavalitsusele, Politsei- ja Piirivalveametile ning Riigimetsa Majandamise Keskusele teade kaitse-eeskirja eelnõu avalikustamise kohta, koos ettepanekuga korralda see ilma avaliku aruteluta.

Avalikustamise käigus arvamusi ja ettepanekuid ei esitatud.

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu koostamisel on arvestatud järgmisi EL õigusakte:

1. nõukogu direktiiv nr 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku taime- ja loomastiku kaitsest (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50);
2. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv nr 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (ELT L 20, 26.01.2010, lk 7–25).

Vastavalt Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korralduse nr 615 „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri” lisa 1 punkti 1 alapunktile 3 on Natura 2000 võrgustiku linnualaks esitatud Emajõe suudmeala ja Piirisaare linnuala ning lisa 1 punkti 2 alapunktile 29 on Natura 2000 võrgustiku loodusalaaks esitatud Emajõe-Suursoo loodusala. Vabariigi Valitsuse 27. veebruari 2015. a korraldusega nr 101 muudeti Euroopa Komisjonile esitatud Natura 2000 võrgustiku alade nimekirja: „Emajõe suudmeala ja Piirissaare linnuala” asendati nimega „Peipsiveere linnuala” ning „Emajõe-Suursoo loodusala” nimega „Peipsiveere loodusala”. Peipsiveere linnuala ja Peipsiveere loodusala hõlmavad täielikult Peipsiveere looduskaitseala.

Nõukogu direktiivi nr 92/43/EMÜ ehk loodusdirektiivi artikli 2 lõike 1 kohaselt on nimetatud direktiivi eesmärk looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taime- ja loomastiku kaitsmisega kaasa aidata bioloogilise mitmekesisuse säilimisele EL liikmesriikide territooriumil. Loodusdirektiivi artikli 3 lõigete 1 ja 2 kohaselt loodi Euroopa ökoloogiline võrgustik Natura 2000, mille loomise annab oma panuse iga liikmesriik võrdeliselt sellega, millisel määral leidub tema territooriumil loodusdirektiivis nimetatud looduslikke elupaigatüüpe ja liikide elupaiku.

Peipsiveere loodusala (loetelus nimega Emajõe-Suursoo) on Natura 2000 võrgustiku alaks kinnitatud Euroopa Komisjoni 12. novembri 2007. a otsusega nr 2008/24/EÜ, millega võeti vastavalt EÜ Nõukogu direktiivile nr 92/43/EMÜ vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade esimene ajakohastatud loetelu (teatavaks tehtud numbri K(2007) 5402 all, ELT L 012, 15.01.2008, lk 118–382). Viimati ajakohastati boreaalse biogeograafilise piirkonna loodusalade nimekirja Euroopa Komisjoni 7. veebruari 2025. a rakendusotsusega (EL) 2025/238, millega võeti vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade loetelu kaheksateistkümnnes uuendatud versioon (teatavaks tehtud numbri C(2025) 738 all, ELT L 2025/238, 17.02.2025).

Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi nr 2009/147/EÜ ehk linnudirektiivi artikli 1 kohaselt käsitleb nimetatud direktiiv kõikide looduslikult leiduvate linnuliikide, kaasa arvatud nende munade, pesade ja elupaikade kaitset EL liikmesriikides. See hõlmab nende liikide kaitset, hoidmist ja kontrolli ning kasutamist. Linnudirektiivi artiklite 2 ja 3 kohaselt rakendavad liikmesriigid vajalikke meetmeid, sealhulgas kaitsealade loomine, eelnimetatud linnuliikide arvukuse hoidmiseks tasemel, mis vastab eelkõige ökoloogilistele, teaduslikele ja kultuurilistele nõuetele, arvestades samal ajal majanduslikke ja puhkeaja veetmisega seotud vajadusi.

Peipsiveere looduskaitsealal on oluliseks eesmärgiks mitme linnudirektiivi I lisas nimetatud linnuliigi kaitse.

5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Peipsiveere looduskaitseala on juba riikliku kaitse all, mistõttu puudub määruse jõustumisel oluline mõju sotsiaalvaldkonnale, riiklikule julgeolekule, majandusele, regionaalarengule ning riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele.

Planeeringud tuleb kooskõlla viia kehtestatud õigusaktidega. Seega mõjutab määruse kehtestamine ka kehtestatud planeeringuid. Teadaolevalt vastuolusid kehtivate planeeringutega ei ole, mistõttu oluline mõju selles küsimuses puudub. Eelnõu avalikustamise käigus saadeti kohalikele omavalitsustele ja maaomanikele arvamuse avaldamiseks eelnõu materjalid. Selle käigus ei esitatud vastuväiteid, et määruse jõustumine takistaks kehtivate planeeringute teostamist. Looduskaitseaduse § 9 lõike 7¹ punktide 3 ja 4 järgi on avalikustamise üks eesmärk saada menetlusosalistelt neile teadaolevaid andmeid, mis on eelnõuga seotud.

Täiendavat mõju määruse muutmise kaasa ei too.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

7. Vaidlustamine

Määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada, esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Üldkorralduse tunnustele vastavad määruses need sätted, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused, mis on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

Keskkonnaorganisatsiooni õigus esitada kaebus halduskohtule keskkonnaasjades tuleneb keskkonnaseadustiku üldosa seadusest (KeÜS). Vastavalt KeÜS §-dele 30-31 eeldatakse keskkonnaorganisatsioonide õiguste rikkumist või põhjendatud huvi, kui keskkonnaorganisatsioon vastab teatud kriteeriumidele (§ 31) ja kaebuse ese on seotud keskkonnaorganisatsiooni senise tegevuse või tegevusvaldkonnaga (§ 30 lõige 2).

8. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu kooskõlastatakse teiste ministeeriumidega eelnõude infosüsteemi EIS kaudu. Ministeeriumid on kooskõlastanud eelnõude infosüsteemis EIS eelnõu vaikimisi.